

**ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«АГЕНЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ОСВІТНІХ ІНІЦІАТИВ»**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Громадська організація
«Агенція сталого розвитку
та освітніх ініціатив»
«5» серпня 2026 р.

Олена Володимирівна

ТИМОЩЕНКО

ПРОГРАМА
підвищення кваліфікації педагогічних працівників
«Простір дитинства: сучасні методики дошкільної освіти»

Розробник (и):

Коломоєць Галина Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, старший дослідник, заслужений працівник освіти України, заступниця директора ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОН України.

Тимошенко Олена Володимирівна – доктор економічних наук, професор, старший науковий співробітник відділу науково-дослідної роботи та атестації наукових кадрів ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», Голова Правління ГО «Агенція сталого розвитку та освітніх ініціатив».

Напрямок підвищення кваліфікації: Напрямок підвищення кваліфікації: розвиток професійних компетентностей педагогічних, науково-педагогічних і керівних працівників дошкільної освіти щодо впровадження сучасних освітніх методик, дитиноцентризму, нейропедагогіки, концепцій М. Монтесорі, Е. Піклер та вальдорфської педагогіки, ігрових і творчих технологій, концепції «Лідер у мені», раннього розвитку, відповідального використання штучного інтелекту та цифрових інструментів, ціннісного й національно-патріотичного виховання, створення безпечного освітнього середовища та розбудови партнерської взаємодії «педагог - дитина - родина».

Нормативно-правова база: розроблено відповідно до Законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту» (сучасні вимоги та пріоритети розвитку), Постанови Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами), Професійного стандарту вихователя закладу дошкільної освіти, Базового компонента дошкільної освіти.

Термін дії програми: з 2026 року до 2031 року.

Рецензенти:

- Іваннікова Ганна Василівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри фізичного виховання і спорту Київського національного університету будівництва і архітектури.

- Вознюк Алла Вікторівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології КЗ Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми

Дошкільна освіта є фундаментальним етапом формування особистості дитини, її емоційних, соціальних, пізнавальних і творчих компетентностей. Саме в цей період закладаються основи самостійності, комунікації, пізнавальної активності, емоційної стійкості та взаємодії з навколишнім світом. Сучасні суспільні виклики та трансформаційні процеси в освіті зумовлюють нагальну потребу в оновленні професійних підходів педагогів та упровадженні ефективних, безпечних і практично орієнтованих методик роботи з дошкільниками.

Особливої актуальності набуває практичне опанування сучасних освітніх технологій, інноваційних методик і цифрових інструментів, спрямованих на розвиток емоційного інтелекту, самостійності, творчості та пізнавальної активності дітей. Важливими складовими професійної діяльності сучасного вихователя є створення безпечного й розвивального освітнього середовища, підтримка психологічного благополуччя дитини, адаптація кращих світових педагогічних концепцій та побудова ефективної партнерської взаємодії з родиною.

Програма спрямована на переосмислення сучасної ролі педагога, розширення практичного інструментарію професійної діяльності, упровадження нових педагогічних методик, цифрових технологій і штучного інтелекту як цифрового помічника вихователя, а також створення сучасного, безпечного, інклюзивного та дитиноцентрованого освітнього середовища у закладах дошкільної освіти.

Цільова група: фахівці закладів дошкільної освіти: директори, вихователі-методисти, вихователі, асистенти вихователів, практичні психологи, вчителі-логопеди, дефектологи, соціальні педагоги, музичні керівники, інструктори з фізичної культури.

Також програма розрахована на керівників і заступників керівників закладів освіти різних рівнів, спеціалістів органів управління освітою, працівників центрів професійного розвитку педагогічних працівників, наукових і науково-педагогічних працівників, аспірантів, студентів педагогічних спеціальностей та інших зацікавлених осіб, які працюють або планують працювати у сфері дошкільної освіти.

Обсяг (тривалість): 15 годин (0,5 кредити ЄКТС).

Реалізація програми здійснюється на засадах компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, дитиноцентричного, андрагогічного та практико-орієнтованого підходів із використанням сучасних педагогічних методик і технологій дошкільної освіти.

Організація освітнього процесу передбачає лекційні та практичні заняття, майстер-класи, інтерактивні вправи, аналіз практичних кейсів, професійні дискусії та обмін досвідом. Зміст програми охоплює сучасні

педагогічні концепції, ігрові, творчі, проєктні та дослідницькі методики, розвиток емоційного інтелекту й саморегуляції, використання цифрових технологій та штучного інтелекту, а також партнерську взаємодію з родиною.

Особливістю програми є поєднання сучасних наукових підходів із практичними методиками М. Монтессорі, Е. Піклер та вальдорфської педагогіки, інноваційними технологіями, ігровими та творчими практиками, спрямованими на всебічний розвиток, самостійність, творчість і благополуччя дитини.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна.

Мета підвищення кваліфікації

Професійний розвиток педагогічних працівників та інших фахівців закладів дошкільної освіти шляхом удосконалення професійних компетентностей щодо організації сучасного освітнього процесу, застосування інноваційних педагогічних методик і технологій, створення розвивального, безпечного та дитиноцентричного освітнього середовища, підтримки емоційного благополуччя та розвитку ключових компетентностей дошкільників.

Програма спрямована на формування цілісного розуміння сучасних підходів до дошкільної освіти, розвиток практичних навичок використання ігрових, проєктних, дослідницьких, творчих та інтерактивних методик, застосування елементів педагогічних концепцій М. Монтессорі, Е. Піклер та вальдорфської педагогіки, використання цифрових технологій і штучного інтелекту в професійній діяльності педагога, розвитку емоційного інтелекту, самостійності, творчості та соціальних компетентностей дитини.

Реалізація програми сприятиме професійному обміну досвідом, поширенню сучасних українських та міжнародних педагогічних практик, розвитку партнерської взаємодії «педагог - дитина - родина», формуванню сучасного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти та підвищенню якості організації освітнього процесу відповідно до актуальних потреб і можливостей дитини.

Завдання підвищення кваліфікації

- поглибити знання щодо сучасних вимог та пріоритетів дошкільної освіти відповідно до Закону України «Про дошкільну освіту»;
- ознайомити з нейропедагогічними засадами розвитку мозку, когнітивних процесів, мовлення та емоційної сфери дошкільника;
- розкрити можливості застосування концепцій М. Монтессорі, Е. Піклер та вальдорфської педагогіки у сучасному ЗДО;
- сформувати практичні навички впровадження ігрових, творчих та особистісно орієнтованих технологій (зокрема концепцій «Лідер у мені» та «Моя країна»);

- навчити використовувати інноваційні методики, інтегроване навчання та рухові ігри з інтелектуальним навантаженням;
- опанувати сучасні підходи до раннього іншомовного розвитку дітей дошкільного віку (комунікативний та діяльнісний підходи);
- розвинути цифрову компетентність педагога щодо використання штучного інтелекту як цифрового помічника вихователя з дотриманням цифрової гігієни, етики та безпеки;
- удосконалити навички побудови партнерської моделі взаємодії «педагог - дитина - родина».

Перелік компетентностей, що вдосконалюються

- ✓ А1. Мовно-комунікативна компетентність;
- ✓ Б1. Психологічна компетентність;
- ✓ Б2. Емоційно-етична компетентність;
- ✓ В1. Інклюзивна компетентність;
- ✓ В2. Здоров'язбережувальна компетентність;
- ✓ Г3. Оцінювально-аналітична компетентність.

Очікувані результати підвищення кваліфікації

У результаті успішного опанування програми слухачі будуть:

Знати та розуміти:

- нормативно-правові вимоги Закону України «Про дошкільну освіту» та сучасні пріоритети розвитку галузі;
- нейропедагогічні закономірності розвитку мозку, когнітивної та емоційної сфер дитини дошкільного віку;
- ключові принципи альтернативних педагогічних систем (М. Монтесорі, Е. Піклер, вальдорфська педагогіка) та можливості їх застосування в ЗДО;
- можливості, ризики, етичні норми та правила цифрової гігієни при використанні штучного інтелекту в освіті.

Уміти та мати навички:

- проектувати підготовлене дитиноцентроване та безпечне освітнє середовище;
- застосовувати нейроігри, рухові ігри з інтелектуальним навантаженням, сторітелінг та творчі технології;
- генерувати освітній контент, дидактичні картки, сценарії за допомогою штучного інтелекту;
- реалізовувати завдання національно-патріотичного виховання за парціальною програмою «Моя країна»;
- будувати конструктивний діалог і партнерські взаємини з батьками вихованців.

Система та критерії оцінювання результатів підвищення кваліфікації

Система оцінювання спрямована на визначення рівня опанування слухачами змісту програми, сформованості професійних компетентностей щодо застосування сучасних методик і технологій дошкільної освіти, організації дитиноцентричного освітнього середовища, розвитку ключових компетентностей дошкільника та ефективної взаємодії з дітьми й родинами.

Оцінювання здійснюється протягом навчання та передбачає участь у лекційних і практичних заняттях, майстер-класах, інтерактивних вправах, аналізі практичних кейсів, професійних обговореннях, виконанні практичних і рефлексивних завдань. Слухачі отримують вербальний зворотний зв'язок щодо результатів виконання завдань.

Підсумкове оцінювання здійснюється в межах підсумкового заняття на тему:

«Сучасні методики дошкільної освіти: можливості практичного застосування в освітньому процесі»

Під час підсумкового заняття слухачі виконують практичне завдання, що передбачає:

- аналіз запропонованої педагогічної ситуації з практики роботи закладу дошкільної освіти;
- визначення сучасних педагогічних методик, технологій або підходів, доцільних для вирішення визначеної ситуації;
- обґрунтування вибору запропонованих методик та визначення очікуваних результатів для розвитку дитини;
- професійне обговорення запропонованих рішень та можливостей їх практичного використання у власній педагогічній діяльності.

Критеріями оцінювання є розуміння змісту та особливостей сучасних методик дошкільної освіти, доцільність їх добору відповідно до педагогічної ситуації, здатність обґрунтувати запропоноване рішення, практична спрямованість та активність у професійному обговоренні.

Слухач вважається таким, що успішно завершив навчання, за умови участі в навчальних заняттях, виконання передбачених програмою практичних завдань та участі у підсумковому професійному обговоренні.

Документ про підвищення кваліфікації: за результатами успішного опанування програми та виконання підсумкового практичного завдання слухачеві видається сертифікат про підвищення кваліфікації обсягом **15 годин (0,5 кредиту ЄКТС)** відповідно до вимог постанови Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 року № 800 (зі змінами).

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Програмою передбачено лекційні, практичні заняття та самостійну роботу слухачів.

Програма спрямована на розвиток професійних компетентностей педагогічних працівників та інших фахівців закладів дошкільної освіти щодо організації сучасного освітнього процесу, застосування компетентнісного, діяльнісного, особистісно орієнтованого та дитиноцентричного підходів, використання сучасних педагогічних методик і технологій, створення безпечного та розвивального освітнього середовища, розвитку самостійності, творчості, емоційного інтелекту та соціальних компетентностей дошкільників.

Особливістю програми є поєднання сучасних науково-педагогічних підходів із практичним вивченням педагогічних концепцій М. Монтесорі, Е. Піклер та вальдорфської педагогіки, ігрових, творчих, проєктних, дослідницьких та інтерактивних технологій, сучасних підходів до раннього іншомовного розвитку, а також можливостей використання штучного інтелекту й цифрових технологій у професійній діяльності педагога. Практична складова реалізується через виконання практичних вправ, аналіз педагогічних ситуацій і кейсів, майстер-класи, інтерактивні завдання та професійні обговорення.

Самостійна робота передбачає опрацювання сучасних науково-методичних матеріалів, аналіз педагогічних підходів і технологій дошкільної освіти, виконання практико-орієнтованих завдань та визначення можливостей їх використання у професійній діяльності. Особлива увага приділяється питанням створення сучасного освітнього середовища, партнерської взаємодії «педагог — дитина — родина», ціннісного виховання та відповідального використання цифрових технологій.

Підсумкове оцінювання здійснюється в межах професійного обговорення на тему **«Сучасні методики дошкільної освіти: можливості практичного застосування в освітньому процесі»**. Слухачі аналізують запропоновані педагогічні ситуації, визначають доцільні сучасні методики, технології та підходи до їх вирішення, обґрунтовують власний вибір і обговорюють можливості практичного застосування отриманих знань у професійній діяльності.

Слухачі, які успішно виконали вимоги програми, взяли участь у практичних заняттях та підсумковому професійному обговоренні, отримують **сертифікат про підвищення кваліфікації**.

Зміст програми складається з **2 модулів і 8 взаємопов'язаних тем**. Максимальна кількість балів – **100 балів**, прохідний бал – **60 балів**.

Загальний обсяг програми становить 15 годин (0,5 кредиту ЄКТС), з них: 5 години – лекційні заняття; 5 годин – практичні заняття; 4 годин – самостійна робота; 1 година – підсумкове оцінювання.

№ з/п	Навчальні теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Контрольні заходи	Усього
Модуль 1. Сучасні підходи до розвитку та виховання дитини дошкільного віку						
1	Сучасна дошкільна освіта: законодавчі засади, педагогічні підходи та професійна роль вихователя	1	-	1	-	2
2	Нейропедагогіка та психологічні основи розвитку дошкільника	1	1	1	-	3
3	Сучасні педагогічні концепції розвитку дитини: М. Монтесорі, Е. Піклер та вальдорфська педагогіка	1	1	-	-	2
4	Ігрові, творчі та особистісно орієнтовані технології розвитку дошкільника	-	1	-	-	1
Модуль 2. Інноваційні технології, ціннісне виховання та партнерська взаємодія в ЗДО						
5	Інноваційні методики та інтегроване навчання в сучасному ЗДО	1	-	-	-	1
6	Іноземна мова в дошкільному віці: сучасні підходи до раннього мовного розвитку	-	1	1	-	2
7	Штучний інтелект і цифрові технології в дошкільній освіті: можливості, безпека та відповідальність	-	1	-	-	1
8	Ціннісне виховання та партнерство «педагог — дитина — родина»	1	-	1	-	2
	Підсумкове заняття	-	-	-	1	1
	Разом	5	5	4	1	15

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МОДУЛЬ 1. Сучасні підходи до розвитку та виховання дитини дошкільного віку

Тема 1. Сучасна дошкільна освіта: законодавчі засади, педагогічні підходи та професійна роль вихователя

Закон України «Про дошкільну освіту»: оновлені нормативно-правові вимоги, державні гарантії та пріоритети розвитку галузі. Сутність дитиноцентрованого, компетентнісного та діяльнісного підходів у дошкільлі. Переосмислення професійної ролі вихователя як фасилітатора, ментора та організатора розвивального освітнього середовища. Принципи побудови сучасного, безпечного, підготовленого та інклюзивного простору в ЗДО.

Тема 2. Нейропедагогіка та психологічні основи розвитку дошкільника

Нейропедагогіка крізь призму сучасних наукових досліджень та нормативних вимог. Вікові особливості розвитку мозку, нейропластичність, формування когнітивних процесів (уваги, пам'яті, мислення), мовлення та емоційної сфери дитини. Емоційний інтелект і саморегуляція дошкільника як засади психологічного благополуччя. Практичні педагогічні практики та нейроігри для підтримки психоемоційної стійкості й стимулювання пізнавальної активності.

Тема 3. Сучасні педагогічні концепції розвитку дитини: М. Монтессорі, Е. Піклер та вальдорфська педагогіка

Педагогічні ідеї Марії Монтессорі: підготовлене середовище, сенсорний розвиток, самостійність, свобода вибору та індивідуальний темп розвитку дитини. Концептуальний підхід Емі Піклера: вільний рух, автономія, самостійна активність та поважна, дбайлива взаємодія дорослого з дитиною. Основи вальдорфської педагогіки Рудольфа Штайнера: значення сюжетно-відображувальної гри, естетичного ритму, творчості, природних матеріалів та практичної діяльності. Можливості адаптації та використання окремих елементів цих концепцій у сучасному ЗДО.

Тема 4. Ігрові, творчі та особистісно орієнтовані технології розвитку дошкільника

Гра як провідний вид діяльності та фундаментальний засіб розвитку дошкільника. Ігрові методики, сторітелінг, пісні, рух та творчі технології. Освітня концепція «Лідер у мені»: формування у дітей самостійності, відповідальності, ініціативності, уміння ставити цілі та соціальних компетентностей. Створення сприятливих умов для творчого самовираження, активності та самостійного вибору дитини.

МОДУЛЬ 2. Інноваційні технології, ціннісне виховання та партнерська взаємодія в ЗДО

Тема 1. Інноваційні методики та інтегроване навчання в сучасному ЗДО

Ігрові, проєктні, дослідницькі та інтерактивні технології в щоденній роботі вихователя. Сутність та алгоритми інтеграції пізнавальної, мовленнєвої, творчої та рухової діяльності. Рухові ігри з інтелектуальним навантаженням як ефективний сучасний засіб одночасного розвитку уваги, пам'яті, мислення, координації рухів та саморегуляції дошкільнят.

Тема 2. Іноземна мова в дошкільному віці: сучасні підходи до раннього мовного розвитку

Психофізіологічні особливості раннього іншомовного розвитку дітей дошкільного віку. Комунікативний та діяльнісний підходи до залучення дітей до іноземної мови. Використання ігрових технологій, коротких пісень, римовок, руху, сторітелінгу та створення природного мовного середовища як засіб формування первинних іншомовних компетентностей і підтримки мовленнєвого інтересу.

Тема 3. Штучний інтелект і цифрові технології в дошкільній освіті: можливості, безпека та відповідальність

Штучний інтелект як цифровий помічник вихователя: практичні кейси створення дидактичних карт, розмовляючих ілюстрацій, казок, індивідуальних сценаріїв заняття та освітнього контенту. Розвиток цифрової компетентності педагога. Вимоги до цифрової гігієни, інформаційної безпеки, етики та відповідального використання цифрових засобів у ЗДО.

Тема 4. Ціннісне виховання та партнерство «педагог - дитина - родина»

Національно-патріотичне виховання в сучасному ЗДО: формування української національної та громадянської ідентичності через мову, культуру, традиції та ціннісні орієнтири. Модель ефективної взаємодії та партнерства «педагог - дитина - родина»: конструктивна комунікація з батьками, залучення родини до освітнього процесу як запорука цілісного розвитку дитини.

Орієнтовний перелік практичних завдань

1. Практичний кейс-аналіз: «Моделювання розвивального простору та нейроігрового комплексу»

Завдання: Розробити технологічну карту інтегрованого заняття або ігрового комплексу з елементами нейропедагогіки та адаптацією підходів М. Монтессорі, Е. Піклер чи вальдорфської педагогіки.

Етапи виконання:

1. Визначити вікові особливості, нейропсихологічні цілі та завдання розвитку когнітивної й емоційної сфер.

2. Описати алгоритм підготовки розвивального підготовленого середовища з використанням природних і сенсорних матеріалів.

3. Запропонувати комплекс з 3-4 рухових ігор з інтелектуальним навантаженням.

Очікуваний результат: Структурована карта-сценарій розвивального середовища з обґрунтуванням нейропедагогічного ефекту.

2. Практичний кейс-аналіз: «Штучний інтелект як цифровий помічник вихователя ЗДО»

Завдання: Розробити комплект дидактичних матеріалів або інтерактивний сценарій за допомогою інструментів штучного інтелекту.

Етапи виконання:

1. Сформулювати серію ефективних промптів для генерації дидактичної казки, ігрових завдань та візуальних карт.

2. Проаналізувати, адаптувати та перевірити згенерований ШІ контент відповідно до вікових норм дошкільнят.

3. Скласти чек-лист дотримання цифрової гігієни та етичних норм при використанні отриманого матеріалу.

Очікуваний результат: Готовий дидактичний комплект матеріалів та сценарій із додатком у вигляді промптів та аналізу безпеки.

3. Практичний кейс-аналіз: «Розбудова партнерської моделі взаємодії та ціннісне виховання»

Завдання: Розробити проект партнерської взаємодії з батьками вихованців

Етапи виконання:

1. Скласти план спільних інтерактивних заходів (майстер-класи, родинні проекти, патріотичні ініціативи).

2. Запропонувати інструменти конструктивної комунікації з батьками для підтримки ментального здоров'я та благополуччя дитини.

3. Визначити алгоритм формування громадянських цінностей у дошкільнят через сторітелінг та ігрову діяльність.

Очікуваний результат: Проектні рекомендації щодо реалізації партнерської моделі «педагог — дитина — родина».

Орієнтовний перелік питань для самостійного опрацювання

1. Нормативно-правовий аналіз оновленого Закону України «Про дошкільну освіту» та шляхи його практичної реалізації в ЗДО.

2. Нейробіологічні механізми формування емоційного інтелекту, саморегуляції, уваги та пам'яті в дошкільному віці.

3. Порівняльний аналіз концептуальних засад М. Монтесорі, Е. Піклер та Рудольфа Штайнера: виокремлення універсальних інструментів для українського ЗДО.

4. Методика проектування та проведення рухових ігор з інтелектуальним навантаженням для дітей різних вікових груп.
5. Цифрова гігієна, етичні аспекти та безпека під час використання інструментів штучного інтелекту в роботі з дошкільнятами.
6. Практичні методики реалізації парціальної програми «Моя країна» та формування національно-громадянської ідентичності.
7. Побудова конструктивного діалогу та подолання бар'єрів у спілкуванні педагога з батьками вихованців.
8. Самодіагностика та профілактика емоційного й професійного вигорання вихователя ЗДО.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи

1. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Закон України «Про дошкільню освіту» від 06.06.2024 № 3788-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20>.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 800 «Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників» (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF>.
4. Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 № 33. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-bazovogo-komponenta-doshkilnoyi-osviti-derzhavnogo-standartu-doshkilnoyi-osviti-nova-redakciya>.
5. Про затвердження професійного стандарту «Вихователь закладу дошкільної освіти» : наказ Міністерства економіки України від 19.10.2021 № 755-21. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti>.

Основна література

6. Дитина : освітня програма для дітей від 2 до 7 років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк ; авт. кол. Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, В. М. Вертугіна та ін. Київ : Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2020. 440 с. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/31897>.
7. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : підручник. 3-тє вид., випр. Київ : Академвидав, 2015. 448 с.

8. Крутий К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу : монографія : у 2 ч. Ч. 1. Концепції, проектування, технології створення. Запоріжжя : ЛПКС, 2009. 320 с.
9. Крутий К. Л. Освітній простір дошкільного навчального закладу : монографія : у 2 ч. Ч. 2. Концепція, Програма розвитку та освітні програми ДНЗ. Запоріжжя : ЛПКС, 2010. 284 с.
10. Кононко О. Л. Психологічні основи особистісного становлення дошкільника : (системний підхід). Київ : Стилос, 2000. 336 с.
11. Гавриш Н. В. Сучасне заняття в дошкільному закладі : навч.-метод. посіб. Луганськ : Альма-матер, 2007. 496 с.
12. Гавриш Н. В., Безсонова О. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей : методичний посібник. Київ : Слово, 2015. 256 с.
13. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика : теорія і методика навчання дітей рідної мови : підручник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.
14. Піроженко Т. О., Зав'язун Т. В., Карабаєва І. І., Соловйова Л. І., Сахно О. О. Ігрова діяльність дошкільника : молодший дошкільний вік. Київ : Генеза, 2016. 88 с.
15. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника – перспективи розвитку : навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136 с.

Додаткова література

16. Базовий компонент дошкільної освіти : нова редакція / наук. кер. Т. О. Піроженко. Київ, 2021.
17. Лохвицька Л. В. Програма з морального виховання дітей дошкільного віку «Скарбниця моралі». Тернопіль : Мандрівець, 2014. 128 с.
18. Шкваріна Т. М. Англійська мова для дітей дошкільного віку : програма, методичні рекомендації. Київ : Шкільний світ, 2008.
19. Андрющенко Т. Пріоритетні аспекти модернізації освітнього середовища дошкільного навчального закладу. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2017. № 2. С. 24–32. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.2.2017.134380>.
20. Піроженко Т. О. та ін. Ігрова діяльність дошкільника : старший дошкільний вік. Київ : Генеза.